

संत एकनाथ

संत एकनाथ जन्म :- १५३३, पालनपोषन भानुदास महाराज (प०जोला).

आई / वडील :- ऋकिमीठी / सुर्यनारायण

कार्यकाळ :- १५३३ ते १५८८

संप्रदाय :- वारकरी

गुरु : - जनार्दन स्वामी

समाधी / निर्वाण :- ह.स्य १५८८, फाल्गुन वद्य कृष्णाकमल नर्थिनि जाऊन आत्मा ब्रह्मांडान विलीन.

वाइभय :-

१. एकनाथी भागवत
२. भावार्थ शामायण
३. ज्ञानेश्वरी छुद्धीकर
४. ऋकिमीठी श्वयंवर

जन्म व बालपण -

त्यांचा जन्म एका खानदानी देशस्थ ब्राह्मणाच्या घरात ह.सन १५३३ पैठानात झाला, त्यांच्या आईचे नाव ऋकिमीठी व वडिलांचे नाव सुर्यनारायण होते. परंतु एकनाथांच्या दुर्देवानेच ते ताळे मुलु असताना त्यांचे आईवडिल देवाधरी निघुन गेले. तेहा त्यांचा सांभाळ त्यांचे आजोला चक्रपाणी यांनी केला. चक्रपाणी यांचे वडील महाजेन्द्र एकनाथांचे प०जोला संत भानुदास हे विश्वाल भक्त होते.

एकनाथ लठानपणापासुन तलानव छुद्धीन्हे होते.

वयाचे सहाव्या वर्षी त्यांच्या आजोबांनी त्यांची मुंज करून त्यांना शिळ्हण देऊसाठी एका विद्रवान पंडितांची नेमठूक केली. त्या पंडितांकडून त्यांनी रामायण, महाभारत, शानेश्वरी, अमृतानुभव वगैरे ग्रंथांचा अध्यास केला. कारण ईश्वर भाकितचे वेद त्यांना उपजताच होते. बाबवयातच ते गुरुस्त्या शोधात निघाले आणि दौलताखादाच्या किळऱ्यात असलेल्या जनार्दन स्वामींच्या मठाजेच आपल्या गुरुस्तमोऽ हात जोडून उष्मे राहिले तो दिवस होता फालगुन वद्य घट्टीचा.

एकनाथांनी देवगिरी (दौलताखाद), त्या जनार्दन स्वामींना त्यांनी गुरु मानले. त्यांच्या कडूनच एकनाथांनी वेदान्त, योग, भाकितयोग यांचे शिळ्हण घेतले. ब्रह्मचर्सा काळ दृश्यान आणि वेदाह्यायनात धालवला. गुरुवरेहर तर्थियाता केल्यानंतर त्यांनी गृहस्थान्त्रम शविकारला. गिरिजाखाई हे त्यांच्या पत्नीचे नाव. एकनाथांचे मुळ पुरुष भास्करपंत कुलकर्णी, हे प्रतिष्ठान ऊफ पैठण नगरीत राहणारे होते. संत भानुदास हे एकनाथांचे प०जोबा, ते शुर्याची उपासना करीत. श्री संत एकनाथांच्या वाडिलांचे नाव शुर्यनारायण होते. आईचे नाव शक्किमीणी होते. एकनाथांचा जेन्म शके १४५० ते १४५५ रा दरम्यान इन्हांचे मानले. जाते.

आई - वाडिलांचा सहतास फार काळ भास्मला नाही. त्यांचे पालनपोषण आजोबांनी केले. व्यक्तिपाणी व सरस्वती हे त्यांचे आजोबा व आजी होते.

एकनाथांना भहानपणापासून अद्यात्मज्जानाची व हरिकिर्तनाची चावड होती. एकनाथांचे गुरु सदगुरु जनार्दनस्वामी हे देवगड (देवगिरी) शेथे यवन दरबारी अचिपती होते. हे मूळचे चाळसिगावचे रहिवासी, त्यांचे आडनाव देशापांडे होते. ते दत्तोपासक होते.

गुरु महानुन संत एकनाथांनी त्यांना मनोमन वरले होते. नाथांनी परिश्रम करून गुरु सेवा केली आणि साध्यात दत्तात्रेयांनी त्यांना दर्शन दिले. असे महातात, नाथांनी अनेक तीर्थयाता ही केल्या. नाथांनी एका मुलशिंदी विवाह केला. ही मुलगी पैठाजवळत्या वेळापूर्वी होती. एकनाथ आणि गिरिजाबाई यांना गोदावरी व गंगा या दोन मुली व हरी नोवाचा मुलगा झाला. त्यांनी नाथांचे शिष्यत्व पत्कारले, एकनाथांनी समाधीं घेतल्यानंतर हरिपंडितांनी नाथाच्या पादुका दरवर्धीं आघाठीवारीसाठी पंदरपुरास नेव्यास झुळवात केली.

संत ज्ञानेश्वराच्या नंतर सुमोरे २५० वर्षांनी नाथांचा जन्म झाला. 'वये दार उघड' , असे महात नाथांनी भासूड, जोगता, गवळणी, गोंधळ यांच्या साहाय्याने जनजागृती केली. संत एकनाथ हे संतकवी, पंतकवी, व तंतकवी होते. रंजन व प्रवोद्धन केले. ते एका जनार्दना महानुन स्वतःचा उल्लेख करतात, एका जनार्दनी ही त्यांची नाममुद्दा आहे. अनेक रचना, अभंग शतकणी असे स्फुट लेखन त्यांनी केले. 'एकनाथी भागवत' हा त्यांचा अंथ भोकप्रिय आहे. ही एकादश संकदावरीच टका आहे.

मुळात एकूण १३६७ श्लोक आहेत.
 परंतु त्यावर भाष्य म्हणुने १८८१० ओव्या संत
 एकनाथांनी निहिल्या आहेत. मुळ भागवत १.२
 शंकंदांचे आहे. हे (व्यासकृत) आहे. नाथांनी
 निहिलेल्या भावार्थ रामायनाच्या शुभारे ४०.
 हजार ओव्या आहेत. त्यांचे राकृमणी२-त्यावर
 हे ही काव्य त्यांनीच निहिले आहेत.
 नाथांची दलतांची आरती ही (त्रिशूलात्मक
 तयमुर्तिदल हा जाणा) त्यांनीच निहिले आहे.
 शर्वोत्तम महत्त्वाचे म्हणाजे जानेच्चर्चाची प्रत शुद्ध
 केली. नाथ हे महावैष्णव होते. दलभक्त होते.
 देवीभक्त पण होते. जातधिद दुर्करूपायासाठी
 त्यांनी आयुष्यभर पृथग्न केले. उनेक रचना,
 अभिंग, गवळणी असे स्फुट लेखन एकनाथ
 यांनी केले. शंत एकनाथी भागवत हा त्यांचा
 ग्रंथ नोकप्रिय आहे.

संत एकनाथ यांची गुरु परंपरा

१. नारायण (विष्णु)
२. ब्रह्मदेव
३. अत्रि त्रेष्वा
४. दंतात्रेय
५. जनार्दनस्वामी
६. एकनाथ

एक नाथांना झालेले दत्त दर्शन
 भागवत्प्रोत्मशांतिवृष्टिम् असलेल्या संत
 एकनाथांना दत्तात्रेयांनी आपल्या मुळ रूपात दर्शन
 दिले होते. या अप्रतिम दर्शनाचे वर्णन नाथांनी
 आपल्या एका आरतीमध्यून केले होते.

तिशुगुणात्मक तैमुळी हा जाणा...
 समाधी न ये व्याना... हरभी भवचिंता ॥

नाथ आपल्याला आवर्जुन सांगत आहेत की
 प्री दत्तात्रेय हे तिशुगुणात्मक आहेत. उत्पत्ती - स्थिती -
 भय या तीनी तत्त्वांचे मीलन या दैवतांच्या
 ठिकाणी झालेले आहे.

ब्रह्मा - विष्णु - महेश या दैवतांच्या ठिकाणी
 एकवटलेले आहेत. दत्तात्रेयांचे वर्णन करणे चारही
 वेदांना शक्य झाले नाही. समाधी अवस्थेपर्यंत
 पोहोचलेल्या योगी पुरुषांना, त्रैष्टी - मुनींना,
 देवांना शुद्ध्या त्री दत्तात्रेयांचे भुळ रूप आणि
 रस्स्प प्रत्यक्ष अनुभवता आले नाही.

व्यानावस्थेमध्ये दत्तात्रेयांचे दर्शन घडत नाही की,
 त्यांचे रूप नजरेत साठवता येत नाही. तो तर
 त्रैषोक्यांचा शाजा आहे. शब्दातनि आहे.

‘दत्त दत्त’ ऐसे लागले व्यान | हरपले मन
 झाले उन्मन |

‘मी तु’ पणांची झाली वोळवा | एका खनार्दणी
 भावितव्यान ॥

नाथांच्या मुखान 'दत्त दत्त' अरे
 पवित्र नोम घुमु लोगले. नाथांचे अवघे भान
 हरपले. शर्वत दत्तात्रेय व्यापुन आहेत यांचे
 भान नाशांना आले. मी-तु पणाची भावना
 पूर्णपणे विलयाना गेली. आपले सदगुरु ठेच
 दत्तात्रेय आहेत याची सुखद जाणावि आली.
 नाथ दत्तेव्यानान पूर्ण विरघळुन गेले.
 दत्तात्रेयांनी नाशांना अव्वेती अनुभव दिला होता.
 गुरुच्या आदेशानुसार एकनाथ पैठण
 मुक्कामी येऊन आजोबा - आजीला भेटले.
 लेण्ठा आजोबा - आजीला परम संतोष वाढून
 त्यांनी भवकरूच एकनाथांचे भग्न विजापुरचे
 देशस्थ ब्राह्मण सावकराने मुलीशी मठाजेत्य
 गिरिजाबाईशी लावुन दिले. गिरिजाबाईचा
 स्वभाव ही एकनाथांसाऱ्या ज्ञान व परोपकारी
 बृत्तीचा होता.

अशा रतिने एकनाथांनी जरी संसार
 शुरू केला. नरसिंहद्वया ने नोहमी ईश्वरमरनन्य
 असत. त्यांच्या पारमार्थिक कार्यक्रम शिस्तबद्ध
 होता. सुर्योदयापुरी उडुन झान करणे,
 झान केल्यानंतर घरी येऊन गतिने पारायन
 करणे, त्यानंतर दुपारी जेवन ज्ञाल्यानंतर
 शानेईश्वरविर प्रवचन करणे. आणि राती
 जनसमुदायासमोर देवकान कीर्तन करणे अशी
 होती त्यांची शर्वसाधारण दीनिचर्या

हाती कंमेड्यु दंड | दत्तमुर्ति ती अखंड ॥११॥
 दृश्यान लागो माझे मना | विनवितो शुरुकराठा
 अंगां चर्चिती विष्मुती | छ्य हृदयी वसे हामा शांती ॥१२॥

तोचि चिलात आठव । गुरुराज दल देव
एका जनार्दनी दल । तद्धुप झाले हे निल ॥

* नाथांचा भक्तांना उपदेश - संत एकनाथ महाराज
नाथांनी लोकांना फार भोलाचा उपदेश केला
तो असा की, अनुताप झाल्या शिवाय देवाचे नाव
मुखी येत नाही. जेथे अर्थ आहे तेथे परमार्थ
नाही. हरनिमाम एकच शाश्वत असुन झुढाऊनाही
ते घोऱ्याचा संपूर्ण आधिकार आहे. जे देवाना
शरण. जातात त्यांना मृत्युची विती नसते,
भाक्ति हे मुळ आहे. नर तैराश्य हे धर आहे
आणि सेनांची बोट होने हे परम भाश्य होय,
नाथांची शिकवण होती अर्व व्यार्म, पंथ, जाती,
उपजानि आरथ्याच आले. अर्व मानवजातिकडे
शहिष्ठु वृत्तनिं पाहणे त्यांना आभिप्रेत होते.
नाथांचे गुरु जनार्दन स्वामी दलभक्त असल्यामुळे
नाथांनी दलभक्तमिह्ये रममाणे झाले होते.

एक प्रसंग असा घडला २०२०त्या उन्हात
एका हरिजन सिन्हे मुल उन्हाच्या चटक्यांनी
पाय पोळेल्याने घयाशय नाचत होते. नाथांनी
झणाचाही विचार न करता त्याला कडेवर घेऊन
शांत केले. त्यांच्या किंचाराप्रमाणेच त्यांचा
आचार होता.

* एकनाथ मठाराजांचा भुरुं शोध व गुरुनिष्ठा समाजाना मार्गदर्शन करायचे असेल तर भार्दिशकाला ईश्वराची प्रविती असायला हवी. नाहीतर तरी नुसतीची पोपटपंची ठायची ही एकनाथांची पकडी घारना होती. त्यामुळे ह्या परमेश्वराची कृपा संपादन करून घोऱ्याचा घ्यासच एकनाथांनी घेतला. आता न्यासांनी गरज होती नशा समर्थ गुरुची! एकनाथानं न्या दृष्टिनिं प्रयत्न सुरु केले.

एकदा असाच शिवान्नयान चिंतन - मनन करति बसला असताना तिथं आवेल्या एका बुद्ध्य गुहस्थानं एकनाथाला "तुला आत्मज्ञान प्राप्त करून इयायचं असेल तर देवगिरिनि किल्लेदार जनार्दन स्वामी यांचे कडे जा" असं सांगितलं नाथांच्या आनंदाला पारवर उरला नाही. ईश्वरप्राप्ती आणि नंतर समाजोदार चा विचारांनी अपाटलेल्या एकनाथाने कशाचाही विचार न करता नडक देवगिरिचा रस्ता घरला. पैठन्नुन देवगिरी साधारण पने ५० मैल लांबी प० ६-८ वर्षांचा कोतळा एकनाथ दिवस-रात, तहान, भुक या कशाचाही पर्वान न करता हे अंतर पायी नुडवुन देवगिरिना पोहोचला.

जनार्दन स्वामींची नजर एकनाथांकडे वळतात तरी वालभुतीं स्वामींना एकनाथाला उठवुन जेवढे घेतलं त्याची विचारपुस केली. आई - वडिलांवर, झेसून हा मुलगा पळून आला असेल असे न्यांना वाटला.

परंतु एकनाथाने "चिल्लाला अनुताप शाल्यामुळे" आपण आल्याचं सांगितल्यावर स्वामीनासुदृश्या गहिलखण आलं. एकनाथांची तरी मुद्दा, आणि बोलणां यांनी जनार्दन स्वामीच्या मनात एकनाथावरूप पहिल्या भ्रोटीतीच मायेचा झरा निर्माण केला.

जनार्दन स्वामी हे परम दत्तभक्त, त्यांचा जन्म चाळसिगावचा, रमा व साविटी हे त्यांच्या दोन बायका, देवगिरिन्ह्या परश्गांयाची जहागिरी त्यांच्याकडे होती. जनार्दन स्वामींचा स्वभाव तेंशिल्व्यामुळे आणि कर्तृत्वामुळेच त्यांना हा मान यवनांचे राज्य असतानाही जनार्दन स्वामी जविनाच्या शाश्वत दृष्टेयाकडे नजर ठेवूनच प्रत्येक क्षण व्यतीत करत असत.

मात्रात्मकाच्या नवव्या अद्यय्यान :

दत्तात्रेय शिल्व्यपरंपरा | अहस्तार्घुन येडु दुसरा
तेवे जनार्दनु निसरा | शिल्व्य केला खरा कलयुगी

अशा उल्लेख आहे. त्यावरूप त्यांचा आद्यात्मिक आधिकार किती वरचा होता याची कल्पना येते. तर अशा आधिकारी चुरूकडे तशाच तयारचिं शिल्व्य येवून दायबन इलाला होता. निकाटी अभ्यासुकूली चौकसबुद्धी सदाचार आणि श्रद्धा या गुण पंचकाच्या बळावर एकानाथाने जनार्दन स्वामीना शिल्व्यत्व दियायला भाग्ये पाडले.

एकनाथाना सद्गुरुसेवेची भुव्यातच
अतिशय आवृ. तशी संदी प्राप्त ज्ञान्यामुळे
त्याला काय करू आणि काय नाही असे
होऊन रोलं होतं. परमोच्य हयेयानं व्यपाटलेन्या
आठ वर्षांच्या या मुलाला सद्गुरु शिवाय
आता दुसरे काही ही सुचन नंष्ठत.
काही दिवस आपला चुख्याद्या दिनक्रम पाहिल्या.
बरोबर एकनाथानं त्याला अनुसरून आपला
दिनक्रम ठरवला. जनार्दन स्वामी पहाटे उठत
तर एकनाथानं त्याही अगोदर उठाव, वाडा
ज्ञानुन काढावा, सडा धानावा, स्वामीचे
स्नानाचे पाठी काढुन दयावे.

संहयोची त देवपुजेची त्यारी करून
ठेवावी, गंधा उगाळुन ठेवाव, कपडे घुकुन
आणावेत, पुळा वर्गीरे ज्ञान्यावर स्वामी बाहेर
जायच्या अगोदर न्यांचे जोडे समुर आणुन
ठेवावेत, जेवणाच्या वेळी वाढायला घटत करावी,
शाती स्वामीची अंथरून धान्याव, न्यांच्या
पायश्याशी खतःच अंथरून धान्याव, असा
दिनक्रम या बालशिद्यानं बोधुन झेतला.
या गोष्टी तर शोजच्या ज्ञान्या. पण या
०४ निरिक्त प्रसंगाने येणाऱ्या जबाबदान्यांतर
दोषिन एकनाथ झेपावत असे.

* कार्य व लेखन - संत एकनाथ महाराज

- एकनाथी भागवत :- भागवत पुराणातलि अकराव्या इक्कद्धात्र ओवीविद्या मराठी टीका.
- चतुःश्लोकी भागवत
- एकनाथी अभंग गाथा
- संत एकनाथ महाराज कृत हरिपाठ - एकुण २५ अभंग
- हस्तमालक टीका
- शुक्रावटक टीका
- २-वाज्म बोधा
- चिरंजीविपद
- आनंद लहरी
- अनुभवानंद
- मुदाविभास
- भद्रुगति
- समाजाच्या जागृतीसाठी अभंग, गवळणी व भास्तु यांची रचना.
- शानेश्वराच्या उपबृष्ट प्रतीचे शुद्धिकरण (शानेश्वरी विहिन्यानंतर जवळजवळ २५० वर्षानंतर)
शानेश्वराच्या शुद्धिकरणाचे काम न्यांनी शाके १५२६ मध्ये पुरी केले.
- स्काक्मणारिचयंत्र
- भावार्थरामायण (४० हजार ओव्या) हिंदी सह अनेक भाषांत भाषातर)
- संत शानेश्वरांचे आवंदी येथील समाधिस्थळाचा शोध.

संत तुकाराम है इ.स.न्या सतराब्दी शतकातील महाराष्ट्रीय संत - कवी होते, योन्हा जन्म देहु या गावात वसेत, पंचमीला - माघशुद्ध पंचमीला झाला. पंडितप्रस्त्वा विडेबा है तुकारामांच आसद्युदेवत होते. तुकारामांना वारकरी जंगदुरुरु, मृत्युन ओळखतात. वारकरी संषदाचातला प्रवचन व कीर्तनाच्या रोवटी पूऱ्ठालीकवरदे हरीविठ्ठल, श्री झोनदेव तुकाराम पंडिताच महाराज की जय, जंगदुरुरु, तुकाराम महाराज की जय, असा जयबोध करतात. जंगदुरुरु तुकाराम लोककवी होते, 'जे का रुजल गांगावू !' याची मृत्यु जो आपुले नोचि शाश्वत ओळखावा । देव तेथेची जाणावा ।" ताशा व्रकार्य अभिनं जंत तुकाराम महाराजांनी जनसामान्यांना शाश्वत इश्वर भवतीपा सुश्राम माझ दाखवला, वारकरी संषदाचाच्यु अर्थात् परंपरा, यांनी निर्गणि केली. सतराब्दी शतकामुद्यो अभाजिक प्रवेशनाचे मुळामिट रोवणारे चुदारुक संत मृत्युन तुकाराम महाराजाचा उल्लेख केला जातो. तुकाराम महाराजावासववादी शिरीषी आणि वेळपसंगी समूजातील दौऱ्यक-पवापर रोखठोक रांदोमध्ये प्रहर करणारे झीत होते. महाराष्ट्राच्या भूभीमध्ये वा काळीत अनागोदी निर्गणि झोलेली होती. असा काळीत संत तुकारामांनी आपल्या साहित्यातुन व कीर्तनांद्युन समाजाला अंदूक मार्गदर्शन करण्यासे काढी केले.

मृत्यु नाव — तुकाराम बोल्होवा अंविते (मोर)

जन्म — रोगवर २३ जानेवारी १६०२
माघशुद्ध पंचमी, वा. शके १५३०
देह महाराष्ट्र.

मिवित — १५ मार्च १६५० फाल्गुन वद्य दिनीया,
वा. शके १५६२ देह महाराष्ट्र

कंपदाय	- वारकरी संपदाय
बुद्ध	- केराव चैतन्य (बाबाजी चैतन्य)
मित्र	- येत नितोबा, येत बहिना वाई, आगवन बाबा
भाषा	- मराठी भाषा
साहित्य शब्द	- तुकारामांची गाथा (पात्य हजारांवर अंग)
काथ	- समाज चुदारक, कवी, किंवर वंत, लोक शिक्षक
संबंधित तीर्थस्थिति	- देहू
व्यापराय	- वाणी
वडील	- बोल्होबा झांविळे
आई	- खाकन काई बोल्होबा झांविळे
पत्नी	- रखुमाबाई, जिजा वारी (आवडी)
जपते	- महोदेव, विरोबा, नारायण, अष्टवारी

तुकाराम महाराज हे शास्त्रात्मकारी व विशिष्ट येत कर्त्ता होते. वेदाना (तुको बांध्या) अंग्रेजवानीद्वारा यामान्य जनांपर्यंत प्रवाहित शाला, 'अंग्रेज मृटला' की तो फक्त तुकारामान्य, मृष्टी लोकशिथता, योंच्या अंग्रेजांना भिक्काली. येत तुकारामांची आवृक्षिता मृणणे अंग्रेज, हे अंग्रेज अहारपूर्ण्या यांस्कृतिक परंपरेचे महान क्योतक आहेत. वारकरी, इश्वरशक्ति, साहित्यिक अभ्यासक व यामान्य लेखिक आणि, योंच्या अंग्रेजांचा अनुज्ञाय करतात, योंच्या अंग्रेज, येत्यातील डाशिसित लोकांन्याही नित्य पाठांत आहेत, आगवत द्यमाचा कळूस होण्याचे, महद शृंग, योंना लाभले. महाराष्ट्राच्या हुद्योगांचे अंग्रेजलपात्र तसेच रावले आहेत. योंच्या अंग्रेजांत पुरतात्त्वाचा रपरी आहे. मंत्रांचे पावित्र शब्दकळा, पास्त्रज्ञ, योंची हृत्यकानुभूती योंच्या आवकाव्यात आहे. योंच्या कविता तील गोडवा व आषनी रथाळता अदुल्जीय आहे. योंत तुकाराम महाराजांनी आपत्या अंग्रेज वर नावरो वर्णन

गवर्णी हि सत्या आहे.

सेत नुकारामांचा प्रशंसनाऱ्या अनेकांनी अनेक अंगांनी असास करून योंचे सोडवी उलगडण्याचा पूर्वल केला आहे. महाराजांची गाथा ही अर्थात् शान्तिया राहील नंदीपूर्वी जन सामान्यांच्या मुख्यामध्ये नायम आहे. गाथा खुडवली खूपकायांन! जन सामान्यांच्या तोळून मुख्यो-उगज अंग रुक्न गाथा जीवित असत्यापा प्रथम अनुग्रह आहो. ईडीची नदीच्या काढावर लाखांचा बवयमुदाय आयतील अंग छेणु लागले यावेकी उकाराम महाराजांना जपवीव याली की आपले अंग, आपली गाथा खुडाली शाई. तर ती जनसामान्यांच्या मुख्यामध्ये अखड जीवित आहे. आपल्या कायची ही खरी याचीचित पोवती आहे. खसा अथवा सेत तुकाराम हे या काळातील लोक सेत दोत. बहुजन समाजांना जाणेत करून डेविड यांचंदी भेट लोकांना परवून फेण्यामुळे तीवराची सुरळे. देव घरी-तील अनांगांनी त्याचप्रमाण शोळ्या चमजुती पूर्वल पूर्वकी नांद करून्यांचा त्यांनी पूर्वल केला. समाज मनावील याद्याशेषेचा पगडा फूर करून लोकांना नवा घरी नवी शोषा देण्यात्यंकाम सेत तुकारामांनी केले. सेत तुकारामांनी यांनी जगात प्रबोधक जाजही समाजांना मार्गदर्शक घरीते आहे. त्यांपे अंग भाजवी जीवितांना उप कारक हुरले आहेत लोकिक जपविंशती सेत तुकाराम हे आठव्या पिछीतील नायक होते. हात देवांनी रसलेल्या वेळी नेंद्रियांची त्यांनी अथवा अथवा शोळंसारा नेंद्रिये काम हे * सेत तुकारामांनी केले आहे.

* जीवन :-

तुकारामांचा जनवषष्विडील इतिहास कारांमध्ये गतेवेद आहेत, यातली न्यार संशाल्य वर्षे

(51)

PAGE: 1
DATE: 1

इ.स. ३५६८, इ.स. ३७६६, इ.स. ३८०८, आखि ई.स. ३५३८
 तु आहेत. ई.स. १६५० भृत्ये हजर असलेल्या नवाम
 जनतेन्यां समसी, योगा देव, विठ्ठल योना यदेह कुळं
 घोडनु गेले असे मानले जात. पण याबद्दल पुरोगारी
 जाणि सुरिशित लेखाना यासाकाता आहे. ठुकाराम महा-
 राज यांनी यशोजात्ये; यांने घराने भोरे आणि झाडनाव
 झांजिले आहे. यांच्या घराज्यातील विश्वामर बुवा
 हे भूत पुढी भाटानु विठ्ठल गळत होते. यांच्या
 घरात पुढरीची वारी करव्याची फूफरा होती.
 ठुकारामांने वडील बोल्होबा व अर्कानकाम होत.